

nuncupatur. Ipsum enim verbum est in Lege, ubi scriptum est : « Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli¹ » servies² : » quem si Deum Patrem tantummodo dixerimus, respondebitur : Ergo λατρεία Filio non debetur : quod nefas est dicere. Si autem debetur, quomodo ergo uni tantum debetur Deo, si et Patri et Filio debetur, nisi quia unus Deus, cui soli per λατρείαν servire jussi sumus, ita dicitur solus Deus, ut et Pater intelligatur et Filius, imo etiam et Spiritus sanctus. De illo quippe dicit Apostolus : « Nescitis quia corpora vestra templum sunt in » vobis Spiritus sancti, quem habetis a Deo, et non estis » vestri. Empti enim estis magno pretio. Glorificate » Deum, et portate in corpore vestro³ : » quem « Deum, » nisi Spiritum sanctum, cujus corpora nostra dixerat esse templum? Debetur ergo λατρεία Spiritui sancto. Nam si templum ei facere, sicut Salomon fecit de lignis et lapidibus, juberemur, utique faciendo templum, λατρείαν exhibere convinceremur, quanto magis λατρείαν debemus cui non templum facimus, sed sumus?

III. Ac per hoc si Patri et Filio et Spiritui sancto λατρεία debetur, et exhibetur a nobis, de qua dictum est : « Dominum Deum tuum adorabis, et soli illi servies : » procul dubio Dominus Deus noster, cui soli per λατρείαν servire debemus, non est Pater solus, nec Filius solus, nec solus Spiritus sanctus; sed ipsa Trinitas unus Deus solus, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus : non ut Pater sit ipse qui Filius, vel Spiritus sanctus ipse sit aut Pater aut Filius, cum sit in illa Trinitate Pater Filii solius, et Filius Patris solius, Spiritus autem sanctus et Patris et Filii sit Spiritus : sed propter unam eandemque naturam atque inseparabilem vitam, ipsa Trinitas, quantum ab homine potest, fide præcedente intelligitur unus Domi-

¹ Deut. vi, 13. — ² λατρεύσεις. — ³ 1 Cor. vi, 19.

nus Deus noster, de quo dictum est : « Dominum Deum » tuum adorabis, et illi soli servies; » et quem prædicat Apostolus; ait enim : « Quoniam ex ipso, et in ipso, et » per ipsum sunt omnia : ipsi gloria in sæcula sæculorum. » Amen¹. »

IV. Non enim sic ex Deo Patre Unigenitus Filius, quemadmodum ex illo est universa creatura, quam ex nihilo creavit. Hunc quippe de sua substantia genuit, non ex nihilo fecit : nec eum ex tempore genuit, per quem cuncta tempora condidit. Quoniam sicut flamma splendorem quem gignit, tempore non præcedit; ita Pater nunquam sine Filio fuit. Ipse est quippe Sapientia Dei Patris, de qua scriptum est : « Splendor est enim lucis » æternæ². » Luci ergo cujus candor est, id est, Deo Patri sine dubio coæterna est. Et ideo non sicut in principio fecit Deus coelum et terram, ita in principio fecit Verbum, sed, « In principio erat Verbum. » Spiritus quoque sanctus non sicut creatura ex nihilo est factus : sed sic a Patre Filioque procedit, ut nec a Filio nec a Patre sit factus.

V. Hæc Trinitas unius est ejusdemque naturæ atque substantiæ; non minor in singulis, quam in omnibus, nec major in omnibus, quam in singulis; sed tanta in solo Patre, vel in solo Filio, quanta in Patre simul et Filio; et tanta in solo Spiritu sancto, quanta simul in Patre et Filio et Spiritu sancto. Neque enim Pater, ut haberet Filium de se ipso, minuit se ipsum; sed ita genuit de se alterum se, ut totus maneret in se, et esset in Filio tantus quantus et solus. Similiter et Spiritus sanctus integer de integro, non præcedit unde procedit, sed tantus cum illo quantus ex illo, nec minuit eum procedendo, nec auget hærendo. Et hæc omnia nec confuse

¹ Rom. xi, 36. — ² Sap. vii, 26.

unum sunt, nec disjuncte tria sunt : sed cum sint unum, tria sunt, et cum sint tria, unum sunt. Proinde qui tam multis cordibus fidelium suorum donavit ut essent cor unum, quanto magis conservat in se ipso, ut sint hæc tria et singula Deus, et simul omnia non tres dii, sed unus Deus? Hic est unus Dominus Deus noster, cui universa pietate servitur, cui soli *λατρεία* illa debetur.

VI. Qui cum in rebus, quæ nascuntur in tempore, sua bonitate effecerit, ut suæ substantiæ prolem quælibet res gignat, sicut homo gignit hominem, non alterius naturæ, sed ejus cujus ipse est; vide quam impie dicitur ipse non genuisse id quod ipse est. Hæc enim propinquitatis sunt nomina, non naturæ; et ideo ad aliquid, vel relativa dicuntur, quæ aliquando eadem sunt, aliquando diversa. Eadem scilicet cum frater refertur ad fratrem, amicus ad amicum, vicinus ad vicinum, cognatus ad cognatum, et si qua similia, quæ infinitum est velle omnia percurrere. In his enim quod est iste ad illum, hoc est ille ad istum. Diversa sunt autem, sicut pater ad filium, filius ad patrem, socer ad generum, gener ad socerum, dominus ad servum, servus ad dominum. Non est quidem hoc iste ad illum, quod ille ad istum; sed ambo tamen homines sunt: relatio diversa est, non natura. Quoniam si attendas quid sit alter ad alterum, non est hoc ad illum iste, quod ad istum ille: quia iste pater, ille filius; aut iste socer, ille gener; aut iste dominus, ille servus. Si autem attendas quid quisque sit ad se ipsum, vel in se ipso, hoc est ille quod iste; quia ille homo est sicut iste. Unde intelligit prudentia tua non ab eis rationabiliter dici, a quorum errore te Dominus liberavit, ideo Dei Patris et Dei Filii naturam esse diversam, quia iste Pater est, ille Filius: et Deum Patrem non genuisse id quod est ipse, quia non

genuit Patrem Filii sui, quod est ad illum ipse. Quis enim non videat ista vocabula non in se ipsis demonstrare naturas, sed alterius ad alterum significare personas?

VII. Tale est etiam illud, quod simili loquuntur errore, ideo Filium alterius esse naturæ, diversæque substantiæ, quia Pater Deus non est de altero Deo, Filius autem Deus est quidem, sed de Patre Deo: et hic enim non indicatur substantia, sed origo, id est, non quid sit, sed unde sit quisque vel non sit. Neque enim Abel et Adam ideo non unius naturæ atque substantiæ fuerunt, quia iste fuit homo de homine illo, ille de nullo. Si ergo utriusque natura quæritur, homo Abel, homo Adam: si autem origo, primus homo ex quo Abel, nullus homo ex quo Adam. Ita in Deo Patre et Deo Filio, si utriusque natura quærat, uterque Deus, nec magis alter altero Deus: si autem origo, Pater est Deus de quo Filius Deus; de quo autem Pater, nullus est Deus.

VIII. Frustra itaque ad hoc respondere conantes dicunt, Sed homo cum passione generat, Deus autem sine passione genuit Filium. Hoc enim non solum ipsos nihil, sed nos adjuvat plurimum. Nam si temporalibus et passibilibus rebus Deus tribuit, ut quod sunt hoc generent; quanto magis ipse æternus et impassibilis, non aliud quam est ipse generavit, unus unicum; ideo nostra enarrabili admiratione, quoniam sine passione, et tanta secum æqualitate, ut eum nec potestate præcederet, nec ætate. Sed ideo totum quod habet, quod potest, non tribuit sibi, sed Patri, quia non est a se ipso, sed a Patre. Æqualis est enim Patri; sed hoc quoque accepit a Patre: nec sic accepit unde esset æqualis, quasi prius fuerit inæqualis; sed natus æqualis, sicut semper natus, ita semper æqualis. Non itaque inæqualem genuit, et

æqualitatem jam nato addidit; sed gignendo eam dedit, quia æqualem non imparem genuit. Ideo in forma Dei æqualem esse Deo, non ei rapina fuerat, sed natura¹; quoniam id nascendo sumpsit, non superbiendo præsumpsit.

IX. Propterea vero Patrem dicit esse majorem, quia se ipsum exinanivit, formam servi accipiens, non amittens Dei: propter quam formam servi, non tantum Patre, verum etiam se ipso et Spiritu sancto minor factus est: nec tantum hac excellentissima Trinitate, sed etiam minoratus est paulo minus ab Angelis; hominibus quoque minor fuit, quando parentibus subditus fuit. Propter hanc utique formam servi, quam veniente plenitudine temporis exinanitus accepit, dixit, « Pater major me » est². » Propter illam formam vero, quam nec exinanitus amisit, dixit, « Ego et Pater unum sumus³, » et homo scilicet factus, et permanens Deus. Homo enim assumptus est a Deo, non in homine consumptus est Deus. Ideo valde rationabiliter et Patre minor est homo Christus, et Patri æqualis est idem ipse Deus Christus.

X. Cum igitur huic rectæ atque catholicæ fidei præsentibus nobis cum magna exultatione populi Dei consociatum te esse gaudeamus, quare adhuc de tuorum segnitia tristes sumus? Obsecramus te per misericordiam Dei, ut ipso adjuvante auferas istum mœrorem de cordibus nostris. Neque enim credendum est auctoritatem tuam ad perversitatem tuorum plurimum valere potuisse, et ad correctionem valere nihil. An forte contemnunt te, quia in Ecclesiæ catholicæ participationem hac ætate venisti, cum te amplius debeant admirari, atque venerari, quia vetustissimum errorem senili quadam juventute vicisti? Absit ut resistent tibi vera dicenti, cui consense-

¹ Philip. II, 6. — ² Joan. XIV, 28. — ³ Id. X, 30.

a veritate devianti. Absit ut nolint tecum recta sentire, cum quo eos delectavit errare. Tu tantum ora pro eis, et insta eis. Imo vero adhuc eos ad domum Dei tecum, qui in domo tua sunt tecum; vel te non pigeat in domum Dei cum illis venire, qui in domum tuam soliti fuerant convenire: præsertim cum Catholica mater aliquos a te petit, aliquos repetit: petit eos, quos apud te invenit; repetit eos, quos per te perdidit. Non excrucietur damnis, sed potius lætetur lucris. Acquirat filios quos non habuit, non plangat quos habuit. Oramus ad Deum, ut facias quod hortamur; et speramus de misericordia ejus, quod litteris sancti fratris et coëpiscopi nostri Peregrini, et rescriptis dilectionis tuæ, cito de hac re gaudio explebitur cor nostrum, et lingua nostra exultatione.

EPISTOLA CLXXI¹.

Domino beatissimo et venerabiliter charissimo fratri et coëpiscopo PEREGRINO, ALYPIUS et AUGUSTINUS in Domino salutem.

Excusat formam superioris epistolæ ad Maximum data.

AD honorabilem fratrem nostrum Maximum litteras dedimus, credentes eum gratanter eas suscepturum: utrum tamen aliquid profecerimus, proxima occasione, quam reperire potueris, dignare rescribere. Sciat sane prolixas Epistolas ad familiarissimos nostros, non solum laicos, verumetiam episcopos, sic quomodo ista scripta

¹ Alias CCXX, quæ autem 171 erat, nunc 76. — Scripta post superiorem.

est, ad eos scribere non solere, ut et cito scribantur, et charta teneantur commodius cum leguntur, ne forte istum morem nostrum nesciens, factam sibi arbitretur injuriam.

EPISTOLA CLXXII¹.

Domino vere sancto, et omni mihi affectione venerabili Papæ
AUGUSTINO, HIERONYMUS in Christo salutem.

Hieronymus Augustino, laudans quidem illius duos libellos de Origine animæ, ac de Sententia Jacobi: sed excusans cur non responderit.

I. « VIRUM honorabilem fratrem tuum filium dignationis tuæ, Orosium presbyterum, et sui merito, et te jubente suscepti. Sed incidit tempus difficillimum, quando mihi tacere melius fuit quam loqui, ita ut nostra studia cessarent, et, juxta Appium, canina exerceretur facundia. Itaque duobus libellis tuis, quos meo nomini dedicasti, eruditissimis et omni eloquentiæ splendore fulgentibus, ad tempus respondere non potui. Non quo quidquam in illis reprehendendum putem: sed quia juxta beatum Apostolum, « Unusquisque in suo sensu » abundet, alius quidem sic, alius autem sic². » Certe, quidquid dici potuit, et sublimi ingenio de Scripturarum sanctarum hauriri fontibus a te positum atque dissertum est. Sed, quæso reverentiam tuam, parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis causa disserimus. Cæterum æmuli, et maxime

¹ Alias xxx. quæ autem 172 erat, nunc 51. — Scripta ineunte an. 416.
— ² Rom. xiv, 5.

hæretici, si diversas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Mihi autem decretum est te amare, te suspicere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere. Certe et in dialogo, quem nuper edidi, tuæ beatitudinis, ut dignum fuerat, recordatus sum¹: magisque demus operam, ut perniciosissima hæresis de ecclesiis auferatur, quæ semper simulat poenitentiam, ut docendi in ecclesiis habeat facultatem; ne, si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. »

II. « Sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ Eustochium et Paula, et genere suo et exhortatione tua digne gradiuntur, specialiterque salutant beatitudinem tuam: omnis quoque fraternitas², quæ nobiscum Domino Salvatore servire conatur. Sanctum presbyterum Firmum, anno præterito, ob rem earum Ravennam, et inde Africam Siciliamque direximus, quem putamus jam in Africæ partibus commorari. Sanctos tuo adhærentes lateri, ut meo obsequio salutes, precor. Litteras quoque meas ad sanctum presbyterum Firmum direxi: quæ si ad te venerint, ei dirigere non graveris. Incolumem te, et mei memorem, Christus Dominus custodiat, Domine vere sancte et beatissime Papa, « Et subter: » Grandem latini sermonis in ista provincia notariorum patimur penuriam: et idcirco præceptis tuis parere non possumus, maxime in editione Septuaginta, quæ asteriscis verubusque distincta est. Pleraque enim prioris laboris, fraude cujusdam amisimus. »

¹ Lib. 3. adversus Pelagianos. — ² Sap. vii, 26.

EPISTOLA CLXXIII¹.

DONATO presbytero partis Donati AUGUSTINUS episcopus
Ecclesiae catholicae.

*Augustinus Donato villæ Mutugennæ in diœcesi Hippo-
nensi presbytero Donatistæ, qui jussus comprehendi
et adduci ad Ecclesiam, conatus sit sibi vim inferre,
suadet ut re sobrie perpensa resipiscat, docens pravam
voluntatem recte cogi ad meliora.*

I. Si posses videre dolorem cordis mei; et sollicitudinem pro salute tua, fortassis misereris animæ tuæ placens Deo in audiendo verbo, non nostro, sed ipsius; nec ejus Scripturas sic in memoria tua figeres; ut contra eas cor clauderes. Displicet tibi quia traheris ad salutem cum tam multos nostros ad perniciem traxeritis. Quid enim volumus nisi te comprehendi et præsentari et servari ne pereas? Quod autem in corpore læsus es, ipse tibi fecisti, qui jumento tibi mox admoto uti noluisti, et te ad terram graviter collisisti. Nam utique alius, qui adductus est tecum, collega tuus illæsus venit, qui talia sibi ipse non fecit.

II. Sed neque hoc putas tibi fieri debuisse, quia neminem existimas cogendum esse ad bonum. Attende quid Apostolus dixerit: « Qui episcopatum desiderat, bonum » opus concupiscit²; » et tamen tam multi ut episcopa-

¹ Alias cccv. quæ autem 173 erat, nunc 66. — Scripta circa hoc tempus. — ² 1 Tim. iiii, 1.

tum suscipiant tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni; quanto magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, et deducendi ad veritatem vel cognoscendam vel eligendam, non solum ut honorem salubriter habeatis, sed etiam ne pessime pereatis? Dicis Deum dedisse liberum arbitrium; ideo non debere cogi hominem nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus supra dixi, coguntur ad bonum? Attende ergo quod considerare non vis. Ideo voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis nesciat nec damnari hominem, nisi merito malæ voluntatis, nec liberari nisi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideo qui diliguntur malæ suæ voluntati impune et crudeliter permittendi sunt, sed ubi potestas datur, et a malo prohibendi et ad bonum cogendi.

III. Nam si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare Israëlitaë recusantes et murmurantes tam duris flagellis a malo prohibebantur, et ad terram promissionis compellebantur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus uti pessima voluntate, qua persequabatur Ecclesiam, sed prostratus est ut excæcetur, et excæcatus est ut mutaretur, mutatus ut mitteretur, missus ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare monetur pater in Scripturis sanctis, filium durum non solum verbis corripere, sed etiam latera ejus tundere, ut ad bonam disciplinam coactus et domitus dirigatur¹? Unde idem dicit: » Tu quidem percutis eum virga, animam autem ejus » liberis a morte². » Si mala voluntas semper suæ per-

¹ Eccli. xxx, 12. — ² Prov. xxiii, 14.

mittenda est libertati; quare corripiuntur negligentibus pastores, et dicitur eis: Errantem ovem non revocastis, » perditam non requisistis¹? » Et vos oves Christi estis, characterem dominicum portatis in sacramento quod accepistis; sed erratis et peritis. Non ideo vobis displiceamus quia revocamus errantes, et quærimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quam consentimus voluntati ovium errantium, ut perire vos permittamus. Noli ergo jam dicere quod te assidue audio dicere, Sic volo errare, sic volo perire. Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum possumus.

IV. Modo quod te in puteum, ut morereris, misisti, utique libera voluntate fecisti. Sed quam crudeles essent servi Dei, si huic malæ tuæ voluntati te permitterent, et non te de illa morte liberarent? Quis eos non merito culparet? quis non impios recte judicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti ut morereris, illi te nolentem de aqua levaverunt, ne morereris. Tu fecisti secundum voluntatem tuam, sed in perniciem tuam, illi contra voluntatem tuam, sed propter salutem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, servetur; quanto magis illa spiritalis, in cujus desertione mors æterna metuitur? Quamquam in ista morte, quam tibi tu ipse inferre voluisti, non solum ad tempus, sed etiam in æternum morereris; quia etsi non salutem, non ad Ecclesiæ pacem, non ad Christi corporis unitatem, non ad sanctam et individuam charitatem, se ad mala aliqua cogereris, nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti.

V. Considera Scripturas divinas et discute quantum potes, et vide utrum hoc fecerit aliquis aliquando justorum

¹ Ezech. xxxiv, 4.

atque fidelium, cum ab eis tanta mala perpessi sint, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, quo tu compelleris adigebant. Audivi quod dixeris, apostolum Paulum significasse hoc fieri debere, ubi ait: Et si tradidero corpus meum ut ardeam¹, » quia videlicet omnia bona dicebat, quæ sine charitate nihil prosunt, sicut sunt linguæ hominum et Angelorum, et omnia sacramenta, et omnis scientia, et omnis prophetia, et omnis fides, ita ut montes transferantur, et rerum suarum distributio pauperibus; ideo videtur tibi etiam hoc inter bona numerasse, ut sibi quisque inferat mortem. Sed attende diligenter et agnosce quemadmodum dicat Scriptura, quod tradat quisque suum corpus ut ardeat. Non utique ut ipse se in ignem mittat, quando persequentem patitur inimicum; sed quando ei proponitur, ut aut mali aliquid faciat, aut mali aliquid patiat, eligat non facere mala quam non pati mala. Atque ita corpus suum tradat in potestatem interfectoris, sicut tres illi viri fecerunt qui auream statuam cogebantur adorare, et nisi facerent, minabatur eis ille², qui cogebat, caminum ignis ardentem. Idolum adorare noluerunt, non ipsi se in ignem miserunt: et tamen etiam de illis sic scriptum est, quod tradiderunt corpora sua, ut neque servirent, neque adorarent ullum deum, sed Deum suum. Ecce quomodo dixit Apostolus: « Si tradidero corpus meum ut ardeam. »

VI. Quod autem sequitur, vide: « Si charitatem non » habeam, nihil mihi prodest³. » Ad istam charitatem vocaris, ab ista charitate perire non sineris; et putas tibi aliquid prodesse, si te ipse præcipites in interitum, cum tibi nihil prodesset, etiam si alter te occideret charitatis inimicum? Foris autem ab Ecclesia constitutus, et separatus a compage unitatis et vinculo charitatis æterno

¹ 1 Cor. xii, 3. — ² Dan. iii, 15. — ³ 1 Cor. xiii, 3.

supplicio punireris, etiamsi pro Christi nomine vivus incendereris. Hoc est enim quod ait Apostolus: « Et si » tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem » non habeam, nihil mihi prodest. » Revoca ergo animum ad sanam considerationem, et sobriam cogitationem: attende diligenter, utrum ad errorem et impietatem voceris, et patere pro veritate quaslibet molestias. Si autem tu potius in errore atque in impietate versaris, quo autem vocaris ibi est veritas et pietas, quia ibi est Christiana unitas et sancti Spiritus charitas; quid adhuc tibi esse conaris inimicus?

VII. Ideo præstitit misericordia Dei ut et nos et episcopi vestri tam frequenti numeroso conventu Carthaginem veniremus, atque inter nos de ipsa dissensione ordinatissime conferremus. Gesta conscripta sunt, nostræ etiam subscriptiones tenentur; lege, vel patere ut tibi legantur, et tunc elige quod volueris. Audivi quod dixeris, posse te nobiscum de ipsis Gestis aliquid agere si omittamus verba episcoporum vestrorum, ubi dixerunt: « Nec causa causæ, nec persona personæ præjudicat. » Hæc verba vis omittamus, ubi per eos nescientes veritas ipsa locuta est. Sed tu dicturus est hic eos errasse et in falsam sententiam incautius cecidisse. Nos autem dicimus hoc eos verum dixisse, et hoc per te ipsum facillime probamus. Si enim episcopi vestri electi ab universa parte Donati, qui causam omnium sustinerent, et si quid egissent gratum et acceptum cæteri haberent, tamen in eo quod illos temere et non recte dixisse arbitraris, non vis ut tibi præjudicent; verum ergo dixerunt: « Quia nec causa causæ, nec persona personæ præjudicat. » Et ibi debes agnoscere, quia si persona tot episcoporum tuorum in illis septem constitutorum non vis ut præjudicet personæ Donati Mutugennensis presbyteri; quanto

minus non debet præjudicare Cæciliani persona, etiamsi mali aliquid in illo esset inventum, universæ unitati Christi, quæ non in ulla villa Mutugenna concluditur, sed toto terrarum orbe diffunditur?

VIII. Sed ecce facimus quod voluisti, sic tecum agimus, ac si non dixerint vestri, « Nec causa causæ, nec persona personæ præjudicat. » Tu inveni quid illi dicere debuerint, cum eis objecta esset causa et persona Primiani, qui damnatores suos et damnavit cum cæteris, et damnatos ac detestatos in suos rursus honores suscepit, et baptismum quem mortui dederant, (quia de ipsis in illa præclara¹ sententia dictum erat, « Quod mortuorum funeribus plena sint littora,) » agnoscere potius et acceptare, quam exsufflare et rescindere maluit, totumque dissolvit quod male intelligentes dicere soletis, « Qui baptizatur a mortuo, quid ei prodest lavacrum » ejus²? » Si ergo non dicerent, « Nec causa causæ, nec persona personæ præjudicat, » rei tenerentur in causa Primiani. Cum autem hoc dixerunt, immunem fecerunt Ecclesiam catholicam, sicut nos asserebamus, a causa Cæciliani.

IX. Sed cætera lege, cætera discute. Vide utrum in ipsum Cæcilianum, de cujus persona præjudicare conabantur Ecclesiæ, aliquid mali probare potuerint. Vide utrum non potius etiam pro illo multa egerint, et pluribus lectionibus, quas contra se protulerunt et recitaverunt, causam ejus bonam omnino firmaverint. Lege ista vel legantur tibi. Considera omnia, retracta diligenter, et elige quid sequaris; utrum nobiscum in Christi pace, in Ecclesiæ catholice unitate, in fraterna charitate gaudere; an pro nefaria dissensione, pro Donati parte; pro

¹ Bagaitani concilii. — ² Eccli. xxxiv, 30.